

**Regionalne i lokalne
konsekwencje depopulacji
a planowanie przestrzenne
terenów zurbanizowanych**
– **jak samorządy powinny reagować
na wyludnianie się miast?**

Wojciech Janicki

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Rzeszów, 23.11.2016

Skale rozważań nt. depopulacji

- podobieństwa i różnice
- wnioski z analizy w skali globalnej dla analiz regionalnych i lokalnych

Skutki wzrostu liczby ludności

- wzrost z powodu przyrostu naturalnego – problemy:
  - wyżywienie
  - przeludnienie i zatłoczenie miast
  - niewydolność infrastruktury technicznej
  - bezrobocie
  - zapewnienie dostępu do edukacji
- wzrost z powodu imigracji – kolejne problemy:
  - wzrost rywalizacji na rynku pracy
  - różnice kulturowe → konflikty społeczne

Skutki spadku liczby ludności

- spadek z powodu przyrostu naturalnego – problemy:
  - wzrost kosztów ubezpieczeń społecznych
  - niewydolność systemów emerytalnych
  - spadek tempa rozwoju gospodarczego
  - spadek międzynarodowego znaczenia państwa
- spadek z powodu emigracji – kolejne problemy:
  - deficyt siły roboczej w niektórych sektorach gospodarki
  - deficyt kapitału ludzkiego (*brain drain*)

Prognozy (lata 60. i 70. XX w.)

→ wzrost poczucia zagrożenia

- 3 mld ludzi i szybki wzrost (22‰ rocznie)
- przyszłość Ziemi?
  - jak wyżywić szybko rosnącą populację?
  - skąd wziąć energię?
  - zbliżanie się do granic wzrostu → ryzyko katastrofy ekologicznej
    - lata 70.: miliony umrą z głodu
    - lata 2000.: skończy się ropa naftowa
  - *The population bomb* (1968)
  - *The limits to growth* (1973)
  - *The population explosion* (1991)

Prognozy (lata 90. i 2000.)

→ dalszy wzrost poczucia zagrożenia

- 6 mld ludzi i wciąż dość szybki wzrost (13‰ rocznie)
- zasoby niebawem się skończą:
  - „W Polsce może zabraknąć węgla - alarmują specjaliści. Brak inwestycji w nowe złoża spowoduje, że obecne wyczerpią się za kilkanaście lat. Konieczne są miliardowe nakłady na nowe kopalnie.(...)”

www.money.pl, 19.10.2006

- „2013 – koniec ropy”: **TVP 3**, 18.07.2007
- „Obecnie udokumentowane złoża [ropy naftowej – WJ] ulegną wyczerpaniu w pierwszej dekadzie XXI wieku”

A.Dylikowa, D.Makowska, J.Makowski, T.Olszewski

Ziemia i człowiek. **Podręcznik geografii dla szkoły średniej**

Warszawa 1994, s.257

Zmiany (ludnościowe) a stany (ludności)

wzrost → niepokój (nieznane konsekwencje większej liczby ludności);
spadek → niepokój (pomimo powrotu do znanej liczby ludności)

zmiany wywołują niepokój
(zaburzone poczucie bezpieczeństwa)

stany są bezpieczne, bo są znane (oswojone)

(pośrednie, przypadkowe?) wnioski:

obecna liczba ludności jest lepsza niż jakakolwiek inna

optimum ludnościowe?

Spadek może być korzystny

mniej ludzi

mniejsze zatłoczenie miast

mniejsze korki uliczne

krótszy czas dojazdu do pracy

mniejsze zużycie paliwa

mniej stresu

korzyści dla środowiska

korzyści gospodarcze

Korzyści dla środowiska

- spadek zapotrzebowania na surowce
- mniejsza emisja gazów (→ efekt cieplarniany; kwaśne deszcze)
- mniejsze zanieczyszczenie rzek i mórz
- spadek presji na gatunki zagrożone wyginięciem

Korzyści społeczno-ekonomiczne

- spadek liczby mieszkańców: niższe koszty wynajmu mieszkań i powierzchni biurowej
- krótszy czas dojazdu: niższe koszty produkcji dóbr
- mniej stresu:
  - wyższa wydajność pracy
  - mniej negatywnych skutków zdrowotnych – zawały serca, depresje, choroby psychiczne

-----

- przykład: Lipsk
  - 1930: ponad 700 tys. mieszkańców
  - 1991: 550 tys. mieszkańców
  - 2000: 450 tys. mieszkańców → wyższy komfort życia

Spadek liczby ludności

– fałszywe i prawdziwe wyzwania dla administracji publicznej

- wyzwanie fałszywe:
odwrócić nieodwracalne → zwiększyć liczbę ludności
- wyzwania prawdziwe: przystosować się do nowych okoliczności:
  1. deficyt siły roboczej
  2. obniżający się potencjał i kompetencje siły roboczej
  3. załamanie się systemów emerytalnych
  4. niższe tempo wzrostu gospodarczego

Problemy i rozwiązania (1)

deficyt siły roboczej

- UE 2000-2050: spadek siły roboczej o 12%
(przy założeniu stałej wielkości imigracji ekonomicznej)
- przykładowe rozwiązania:
  - zwiększenie wskaźnika aktywności zawodowej:
    - zmiany systemu emerytalnego → mniej emerytów
    - podwyższenie wieku emerytalnego
  - włączanie bezrobotnych w rynek pracy
  - przyjmowanie imigrantów

Problemy i rozwiązania (2)

obniżający się potencjał i kompetencje siły roboczej

- państwa i regiony emigracji: *brain drain*
państwa i regiony imigracji: *brain waste*
- przykładowe rozwiązania:
  - wyższa selektywność edukacji uniwersyteckiej
  - uczenie się przez całe życie
  - likwidacja barier dla wysoko wykwalifikowanych imigrantów (= redukcja efektu *brain waste*)

Problemy i rozwiązania (3)

załamanie się systemów emerytalnych

- pogarszanie się wskaźników demograficznych, starzenie się
- przykładowe rozwiązania:
  - zmiana paradygmatu systemu emerytalnego:
    - większa odpowiedzialność przyszłego emeryta za siebie
    - mój własny wkład w moją przyszłą emeryturę

Problemy i rozwiązania (4)

niższe tempo wzrostu ekonomicznego

- powiększanie się dystansu rozwojowego pomiędzy regionami
- przykładowe rozwiązania:
  - wprowadzenie polityki migracyjnej zawierającej komponent przestrzenny
    - akceptacja i legalizacja imigrantów w regionach peryferyjnych

Porównanie perspektyw

- państwa i regiony **emigracji**:
odpływ ma głównie negatywne konsekwencje
- państwa i regiony **imigracji**:
napływ ma głównie negatywne konsekwencje

Porównanie perspektyw

błędne wnioski: ograniczyć migracje

nielegalni migranci zamiast legalnych...

Wnioski

- powrót do dawnych, młodszych struktur społecznych i demograficznych nie jest możliwy (← zmiany wzorców płodności i umieralności)
- istnieje silna potrzeba sprostania nowym wyzwaniom przez administrację publiczną
- rozwiązań należy szukać na gruncie ekonomicznym i społecznym, a nie na gruncie demograficznym

---

wojciech.janicki@umcs.pl

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie